

Paluu politiikkaan

Yhteiskunta ei muodostu yksilöistä.

Tutkimuksia eriarvoisuudesta Suomessa

Julkaistu **19.3.2021**

Ryhdyin lukemaan viime aikoina ilmestyneitä raportteja ja tutkimuksia suomalaisesta eriarvoisuudesta. Tästä tuli melko raskas ja pitkä juttu enkä tiedä, onko asiasta mahdollista saada kokonaiskuvaa. Tuskin tiedän, miten aloittaa. Koska yhden elämänvaiheen elinolojen huonous tuhoaa tulevia mahdollisuuksia, järjestän havaintoja ihmisen elämänvaiheiden mukaan.

Lapsuus

”Lapsuuden elinolot vaikuttavat oikeastaan aivan kaikkeen: syömiseen, liikuntaan, pituuteen, painoon, päihdekäyttöön, koulutukseen, työmarkkina-asemaan, mielenterveyteen, tapaturmiin, koettuun terveyteen ja oikeastaan kaikenlaiseen elämässä selviytymiseen lapsikuolleisuudesta elinajanodotteeseen.” Näin kirjoittaa *Adile Sevimli* Longplayn verkkosivulla. ”Kun haastattelin asiantuntijoita ja tutkijoita terveyseroja käsittelevään juttuumme *Vähän huonommat kortit*, jokainen haastateltava nosti esiin yhden asian yli muiden: lapsuuden. Mikään ei määritä terveyseroja yhtä paljon. Huono-osaisuudella on tapana kasaantua. Ja kun niin käy, vaikutukset ulottuvat yli sukupolvien.

Koulu

Apulaisprofessori *Venla Bernelius* teki opetusministeriölle selvityksen lasten perhetaustan merkityksestä. Jos peruskoulu eriarvoistuu, niin perhetaustan vaikutus voimistuu. Tähän asti julkisuudessa on puhuttu paljon siitä, kuinka tytöt pärjäävät koulussa poikia paremmin. Raportti kurkistaa tämän keskiarvon taakse. Heikosta perhetaustasta tuleva tyttö on osaamisessaan puoli vuotta jäljessä hyvästä taustasta tulevaa poikaa. Koulutuksellinen epätasa-arvo tihenee erityisesti sellaisissa kaupunkiseutujen naapurustoissa, joissa on paljon köyhyyttä tai sosiaalisia ongelmia. Erot näkyvät koulussa sekä henkilökunnan työkuormana että lasten tuen tarpeena ja heikompina kouluvalmiuksina.

Koulussa vallitseva ilmapiiri määrittelee nuorten käsitystä itsestään ja mahdollisuuksistaan.

Joillekin syntyy ihania muistoja, joillekin traumoja tai arpia. Kirjahanketta *Eriarvoisuuden tila Suomessa 2020* vetänyt Maija Mattila kirjoittaa: ”On yleinen ja haitallinen käsitys, että ei ole olemassa mitään ihonväriin, sukupuoleen tai muuhun taustaan liittyviä rakenteita, joilla olisi vaikutusta sosioekonomiseen asemaan.” Rasismi ja muut ennakkoluulot eriarvoistavat jo kouluissa. Ne rajoittavat mahdollisuuksia sekä todellisuudessa että ihmisten omassa mielessä. Mitä järkeä on edes yrittää, jos ei ole samoja mahdollisuuksia kuin muilla. ”Ikään kuin ihminen yksinään vaikuttaisi siihen, miten pääsee elämässä eteenpäin”, Maija Mattila kirjoittaa.

Nuorten asuminen

Nuorisosasuntoliitto Nalin ja ympäristöministeriö teettivät kyselytutkimuksen nuorten asumisesta. Yleisradio uutisoi siitä. Nuoret eivät enää uskalla haaveilla omasta asunnosta. Yksin asuminen kerrostaloissa yleistyy. Itsenäistyminen ja omaan kotiin muutto vanhempien luota on vaikeutunut, mutta kimppe-asuminen tuntemattomien kanssa ei sekään juuri houkuttele. Vuokralla asuvien määrä kasvaa ja nuoret joutuvat tinkimään elämisen kustannuksista pystyäkseen maksamaan asumiskulunsa.

Opiskelun jälkeinen elämä

Helmikuun lopulla tarkastettiin Turussa *Sanna Kailaheimo-Lönnqvistin* väitöskirja siitä, miten vanhempien voimavarat vaikuttavat jälkipolven elämän onnistumiseen ja epäonnistumisista selviytymiseen. Vaikutus näkyy niin ammatissa kuin parisuhteissakin selviytymisessä. Sekä vanhempien ja puolison vanhempien resurssien vaikutus näkyi selvästi yksilön elämässä. Kielteiset tapahtumat (terveysongelmat, työkyvyttömyys) vaikuttavat vähemmän haitallisesti, jos vanhemmilla on hyvät resurssit. ”Ylisukupolvista periytymistä tapahtuu melkein kaikilla elämän osa-alueilla, ja sillä on vaikutusta niin elämäntapahtumiin kuin tulevaisuuden saavutuksiin.” (Turun Sanomat julkaisi Sanna Kailaheimo-Lönnqvistin haastattelun 4.4.2021, tässä linkit lehtileikkeen [kuvaan](#) ja [tekstiin](#).)

Terveys

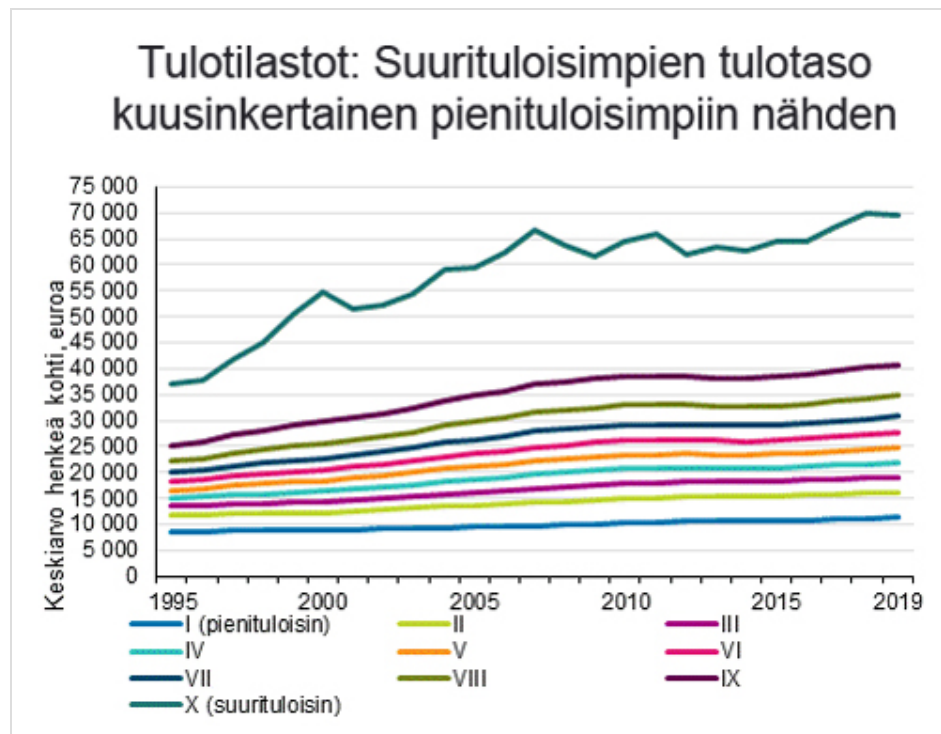
Kirjassa *Vähän huonommat kortit* käsitellään suomalaisten terveyseroja. Sen tekijät *Antti Järvi ja Adile Sevimli* kirjoittavat, että suomalaisen terveydenhuollon erityinen ongelma on sen sirpaleisuus.

Terveiden kannalta parasta olisi kaikkien helppo pääsy hoitoon ja maksuton hoito. Osalle se onkin todellisuutta, ja he ovatkin terveydeltään maailman huippua. Mutta kalleinta ja vaikeinta hoitoon pääsy on niille, jotka tarvitsevat sitä kipeimmin. Tulee uusia väestöryhmiä, joiden terveysriskit kasvavat. Hoitamattomat kärsivät eniten ja tulevat lopulta myös yhteiskunnalle kalliiksi. Kirjoittajien haastattelema erikoislääkäri Heli Salmi ehdottaa, että sosioekonomiset erot tunnustettaisiin terveydenhuollossa riskitekijöiksi. ”Ei sen takia, että leimattaisiin, vaan sen takia, että tunnistettaisiin ihmiset, jotka ovat suuremmassa riskissä. Ja kun ne tunnetaan, palveluita pitäisi kohdentaa niiden mukaan. Näinhän tehdään jo joidenkin kansansairauksienkin kohdalla.” Heli Salmi kertoo Arvo Ylpöstä, joka vajaan sata vuotta sitten perusti neuvolan

siirtolaisten ja työläisten kansoittamalle alueelle Helsingin Kallioon. Konsepti oli mullistava: paikassa oli kaikille avoimet ovet. Muutamassa vuodessa alueen lapsikuolleisuus romahti. Ajatus oli yksinkertainen: viedään palvelut niille, jotka niitä oikeasti tarvitsevat.

Toimeentulo

Aikaisemmin mainitussa kirjassa *Eriarvoisuuden tila Suomessa 2020* kaksikymmentä suomalaista tutkijaa esittelee tutkimustietoa eriarvoisuuden ei ulottuvuuksista. Teos kyseenalaistaa ajatuksen, että Suomessa vallitsee mahdollisuuksien tasa-arvo, että kaikki lähtevät samalta viivalta. Päin vastoin, eriarvoisuus periytyy. Koulutukseen, ammattiasemaan ja tuloihin perustuvat terveyserot säilyvät, vaikka kansanterveys on yleisesti kehittynyt parempaan suuntaan. Myös sosioekonominen asema periytyy. Tulo- ja varallisuuserot ovat kasvaneet myös Suomessa merkittävästi 80-luvun lopulta lähtien.

Aivan ilmeisesti olemme sellaisen johtopäätöksen äärellä, että eriarvoisuuden eri ulottuvuudet tai osa-alueet ruokkivat toisiaan – ja myös hyväosaisuuden eri osa-alueet ruokkivat toisiaan. On huonoja kierteitä ja hyviä kierteitä.

Myös tämän kirjan johtopäätös on, että eriarvoisuutta pyritään korjaamaan irrallisin ja yksittäisin toimenpitein, jotka ovat erillään suurista rakenteellisista kysymyksistä. Eriarvoisuuden vähentämisen tulisi olla aivan talouspolitiikan keskiössä, sanoo kirjoittaa kirjahanketta vetänyt *Maija Mattila*.

Kategoria(t): **politiikka**. Avainsanat(t): **elinolot, koulu, terveys**. Kirjoittaja: **Jukka Oksa**. Lisää **kestolinkki** [<https://paluupolitiikkaan.fi/?p=203>] kirjanmerkkeihisi.